

Kuzey Taş Sanatının İlginç Bir Örneği...

6.000 yıldan da uzun bir süre önce, Norveç Arktikinde yer alan çıplak bir adada Taş Devri balıkçıları, bugün bildiğimiz en eski tekne motiflerini kayalara oymuşlar...

KUZEYLERİNDE Arktik Okyanusu, batılarında Norveç Denizi'yle İskandinavlar, en azından sekizinci yüzyıldan, yani Viking'lerin ilk deniz seferlerine çıktıkları zamandan bu yana denizcilikleriyle tanınıyorlar. Ancak öyle anlaşılıyor ki İskandinav denizcilik geleneğinin kökleri çok daha eskisine, 6.000 yıldan öncesine dayanıyor. Norveç'in en kuzeyde yer alan kıyısının ötesinde, Kuzey Kutup Dairesinin 250 mil kuzeyinde yer alan bir adada, arkeologlar kuzey taş sanatına ait en eski örnekleri buldular. Bu örneklerdeki figürler, Taş Devri insanı ve hayvanlarına ait. Ama bunun da ötesinde Avrupa'nın en eski tekne görüntülerini de içeriyor.

Arkeolog Anders Hesjedal ve Norveç'teki Tromsø Müzesi'nden meslekdaşları, kazı bulgularını geçen yıl açıkladılar. Hesjedal'ın ekibi, Sørøya Adası'nın Slettnes yöresinde, üzerlerinde yüzden fazla hayvan (geyikler, kuşlar ve ayı pençeleri) oymasının yer aldığı bir kaya kümesi bulmuştu. Kayaların üzerinde, serçe büyüklüğünü geçmeyen bu hayvan figürlerinin yanısıra, beş tane de tekne motifi vardı. Teknelerin baş kısımlarına, boynuzlu geyik başı şekli verilmişti; yakınlığında veya içlerinde ise insan figürleri göze çarpıyordu.

Arkeologlar, figürlerin ne kadar eski olduğunu, kayaların üzerini örtmüş olan kum-çakıl karışımından anlamışlar. Norveç'in bütün kıyılarında görülebilen bu çakıl katmanı yaklaşık 6.000 yıl önce, Buzul Çağı'nın son buz katmanları eriyip deniz de en yüksek seviyesine ulaştıktan sonra oluşmuştu. Taş oymaları da büyük olasılıkla geri çekilen buzun, kayaların üzerini açmasından sonra, ancak kayaların yeniden su ve çakılla örtülmesinden önce yapılmıştı. Kayalar, şu anda buldukları

kuru ve yüksek konuma, yer aldıkları kara parçasının yükselmesiyle gelmişlerdi (buzun baskılayıcı ağırlığından kurtulan bu kara parçası, 9.000 yıldan beri yavaşça yükselmektedir).

Hesjedal, Sørøya figürlerinin böylece 6.000 ila 9.000 yıl öncesinden yapıldıklarını hesapladı. Eğer bu doğruysa, taş üzerindeki oymaların, Avrupa'da bilinen en eski tekne motifleri olma özelliğini taşıdıkları söylenebilir. Bunun yanısıra, dünyada bulunmuş en eski tekne motiflerinin arasında da yer almış olacaklar. Elbette bu, Sørøya'nın antik çizerlerinin, ilk tekne yapımcıları oldukları anlamına gelmiyor; zira 37.000 yıl önce Avustralya'ya ilk yerleşenler, buraya tekneyle gelmiş olmalı.

Sørøya'da yaşamış bu eski halkın kimler olduğu sorusu ise henüz açıklıkla yanıtlanabilmiş değil. Bundan 10.000 yıl önce, İskandinavya'yı örten buz tabakası çökmeye başlayınca, Norveç'te kolonize olan insanların iki yönden gelmiş olabilecekleri düşünülüyor. Bunlardan biri, doğudan, Rusya steplerinden gelen avcılar. Göç eden av hayvanlarının peşisıra bölgeye gelen bu avcılar, Norveç'e ait anakaranın Sørøya Adası'na yakın bir bölgesinde oyma geyik figürleri bırakmışlar ardlarından. İkinci grubu ise, güneyden gelip Norveç'in buzsuz batı kıyılarından kuzeye doğru yol alan insanlar oluşturuyor. Ancak eldeki bilgilerle Sørøya'lının hangi yönden geldiklerini, ya da hem doğu hem güneyden geldiklerini kesin olarak söylemek olanaksız.

Bu insanların denizcilikte oldukça gelişmiş oldukları, su götürmez bir gerçek; çünkü kıyıdan uzaklığı Sørøya'dan fazla olan adalarda da yerleşim bölgeleri bulunmuş. Ayrıca Hesjedal'a göre, bu insanların yalnızca geyikle beslenerek yaşamalarını sürdürmüş olmaları olanaksız. Gıda-

larının arasında büyük olasılıkla Körfez Akıntısı'yla ılımış Kuzey Norveç sularında bol bulunan balık ve deniz memelileri de var olmalıydı. Asıl ilginç, Sørøya'da bulunan taş oymalarında, balina figürünü andıran iki bulanık çizim dışında herhangi bir deniz canlısına rastlanmaması.

"Yaptığımız keşfe kadar, kuzey taş sanatıyla ilgili genel-geçer düşünce, bu sanatın Taş Devri 'menüsü'nü, yani o dönem insanların yemek listesini temsil ettiğiydi," diye açıklıyor Hesjedal. "Ancak bu son örneklerde, deniz kökenli türleri bulamıyoruz. Onun yerine ayı ve geyik gibi karada yaşayan memelilerin figürlerini görüyoruz ki, bunlar da bu bölge insanının önemli besin kaynakları değildi. İşte bu yüzden, bu taş sanatını bir metafor olarak, başka bir şeylerin sembolü olarak düşünüyoruz." Gerçekten de Sørøya tekne motiflerinin bir kısmı geyik çizimlerini de içeriyor. Hesjedal'a göre böyle bir betimleme, çizerlerin dile getirmiş olabilecekleri bir fantezi dünyasının; belki de anakaradan gelen geyik avcılarıyla karşılaşmanın onlarda yarattığı heyecanın simgesi olabilir.

Hesjedal ve meslekdaşları, Sørøya'da taş oymalarından başka şeyler de buldular: figürleri renklendirmek için kullanılmış olabilecek kırmızı toprak-boya, toprak evlerden kalmış parçalar ve okbaşları. "Bu küçük bölgenin, 10.000 yıldır süregelen bir yerleşime alan oluşturduğunu belgeledik," diye anlatıyor Hesjedal. "Çok özel olan ve ender rastlanan bu durum, bize çok uzun bir zaman süreci içinde gerçekleşen değişiklikleri detaylı bir şekilde incelememize olanak tanıyor."